

Regional handlingsplan för klimatanpassning i Stockholms län

Remiss från Länsstyrelsen Stockholm
Remisstid den 30 januari 2024

Förslag till beslut

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Föredragande borgarrådet Åsa Lindhagen

Sammanfattning av ärendet

Länsstyrelsen Stockholm är skyldig att ta fram en regional handlingsplan för klimatanpassning med syfte att stärka länets förmåga att hantera klimatförändringens effekter och uppdatera denna senast vart femte år. I nu remitterat förslag anges tre effektmål tillsammans med åtgärder för att uppnå målen. För målet *Länets kommuner arbetar systematiskt med klimatanpassning* finns fyra åtgärder som riktar sig direkt till kommunerna. Utvecklingen ska följas upp årligen genom rapportering avseende åtgärdernas status och med hjälp av ett antal angivna indikatorer.

Länsstyrelsen Stockholm har skickat handlingsplanen till staden för yttrande.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden och Stockholms Stadshus AB för vidareremittering till Stockholm Vatten och Avfall AB.

Exploateringskontoret, miljöförvaltningen samt trafikkontoret har inkommit med kontorsyttranden som svar på remissen.

Stadsledningskontoret anser att förslaget till handlingsplan är en bra utgångspunkt för det fortsatta arbetet men anser att tydligare beskrivningar av de frågor där regional samverkan är nödvändig.

Exploateringskontoret ställer sig positivt till länsstyrelsens fokus på att stärka samverkan inom länet.

Miljöförvaltningen ser positivt på länsstyrelsens förslag till handlingsplan men anser att frågan om ansvarsfördelning för olika åtgärder behöver belysas.

Stadsbyggnadsnämnden anser att handlingsplanen är en bra utgångspunkt för arbetet med klimatanpassning på regional nivå och att det är positivt att de avser stärka sin roll för att utveckla samverkan.

Trafikkontoret välkomnar att Länsstyrelsen tagit fram en klimathandlingsplan för att stärka länets förmåga att hantera klimatförändringens effekter.

Stockholms Stadshus AB hänvisar i sin helhet till Stockholm Vatten och Avfall AB:s remissvar. *Stockholm Vatten och Avfall AB* välkomnar planen men anser att den generellt bör utvidgas avseende beskrivningen av klimatförändringarnas påverkan på dricksvattenförsörjningen.

Föredragande borgarrådets synpunkter

Stockholm ska vara världsledande i det globala klimatarbetet med att förverkliga Parisavtalets målsättningar, där staden intar rollen som en internationell förebild. För att skapa en hållbar framtid måste samhället arbeta både med att minska växthusgasutsläppen och med klimatanpassning.

Ett förändrat klimat medför oerhörda utmaningar för städer, exempelvis i form av ökade förekomster av skyfall, torka och värmeböljor. Även livsmedelsförsörjningen kan påverkas negativt i framtiden. Därför behöver Stockholms stad anpassa sina verksamheter och sitt sätt att utveckla stadsrummet. I och med antagandet av stadens handlingsplan för klimatanpassning 2022-2025 fortsätter staden att arbeta systematiskt med detta.

Att Länsstyrelsen Stockholm inom ramen för sitt regionala samordningsansvar för klimatanpassning stärker sitt arbete och bidrar till ökad samverkan i länet är av central betydelse. Jag välkomnar därför länsstyrelsens handlingsplan som utgör en bra grund för det fortsatta arbetet.

De förvaltningar och bolag inom staden som bidragit med synpunkter till stadens remissvar lyfter flera viktiga aspekter. Jag vill särskilt lyfta den rad av utmaningar klimatförändringarna riskerar att medföra för dricksvattenförsörjningen i länet. En välfungerande dricksvattenförsörjning är avgörande för människors liv och hälsa. I övrigt hänvisar jag till förvaltningarnas och bolagens svar.

Stockholm den 17 januari 2024

Åsa Lindhagen

Bilaga

Regional handlingsplan för klimatanpassning i Stockholms län, KS 2023/1044–1.2

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation av borgarrådet Jan Jönsson (L) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Att bifalla kontorets förslag med följande tillägg

Det är angeläget att Länsstyrelsens förslag till regional handlingsplan framhåller kommunernas bilaterala samarbeten. För Stockholms del är samarbeten med t ex Tyresö, Huddinge och Sollentuna viktiga för vattenvården i sjöar och vattendrag som delas av kommunerna. Detsamma gäller åtgärder för klimatanpassning som med fördel genomförs i mellankommunala samarbeten.

Särskilt uttalande av borgarråden Christofer Fjellner och Dennis Wedin (båda M) enligt följande.

Klimatet är en ödesfråga och hela samhället måste ställa om. Alla klimatscenarier pekar på att klimatet framöver kommer att förändras för att bli både varmare, mer omväxlande och blötare. Vi kommer att få erfara ett klimat som varierar i stor omfattning från längre perioder med varmt och torrt väder men även perioder med hårda stormar och kraftiga skyfall.

Det är angeläget att Länsstyrelsens förslag till regional handlingsplan framhåller kommunernas bilaterala samarbeten. För Stockholms del är samarbeten med t ex Tyresö, Huddinge och Sollentuna viktiga för vattenvården i sjöar och vattendrag som delas av kommunerna. Detsamma gäller åtgärder för klimatanpassning som med fördel genomförs i mellankommunala samarbeten.

Förutom det så anser vi att det saknas tillräckligt fokus i Länsstyrelsens handlingsplan om livsmedelsförsörjning vid kris och stöd till lantbrukare som påverkas av klimatförändringar. Livsmedelsförsörjningen måste samhället ta på allvar och grunden är att vi har en hållbar livsmedelskedja när vi inte har kris. En livsmedelskedja, där lantbrukarna kan bedriva en lönsam produktion, så vi har en nationell och regional försörjning av livsmedel. Modernt jordbruk är även starkt beroende av energi och infrastruktur i likhet med övriga delar av samhället, vilket påverkas i tider av kris. För att motverka det så behövs fungerande kommunikationsvägar mellan myndigheter och de gröna näringarna.

Kommunstyrelsen

Reservation av Jan Jönsson (L) som är likalydande med Liberalernas reservation i borgarrådsberedningen.

Särskilt uttalande av Christofer Fjellner, Annika Friberg och Johan Paccamonti (alla M) och Kristin Jacobsson (C) som är likalydande med Moderaternas särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Ärendet

Länsstyrelsen Stockholm har tagit fram ett förslag till regional handlingsplan för klimatanpassning, enligt förordningen om myndigheters klimatanpassningsarbete (2018:1428). Planen ska uppdateras och ses över senast vart femte år eller vid väsentliga förändringar av verksamheten. Syftet är att stärka länets förmåga att hantera klimatförändringens effekter.

Handlingsplanen redovisar sårbarheter i länet och vilka utmaningar som särskilt bör prioriteras under programperioden 2024-2028. Syftet med detta är att tydliggöra vilka områden som det är särskilt angeläget att arbeta med för länsstyrelsen, kommuner och andra aktörer i länet under handlingsplanens period. De tre utmaningarna är översvämningar, höga temperaturer och effekter på biologisk mångfald. De två förstnämnda påverkar redan idag miljön, människors liv och hälsa samt egendom. Den biologiska mångfalden påverkas starkt av klimatförändringarna.

I handlingsplanen anges tre effektmål tillsammans med åtgärder för att nå målen.

Det första målet handlar om att länets aktörer samverkar i klimatanpassningsarbetet. Under detta ansvarar länsstyrelsen för att tillsammans med kommuner, regionen och myndigheter stärka samverkan och dialog.

Det andra målet riktar sig enbart till kommunerna och anger att kommunerna i länet arbetar systematiskt med klimatanpassning. Till detta kopplas fyra åtgärder. Kommunerna ska arbeta systematiskt med klimatanpassning, ta fram och genomföra en handlingsplan för prioriterade klimatrisker, tillgängliggöra information om sitt arbete med klimatanpassning och delta i mellankommunal samverkan.

Det tredje målet handlar om länsstyrelsens verksamhet genom att länsstyrelsen arbetar för ett långsiktigt hållbart och robust län som kan möta klimatförändringarna. Länsstyrelsens åtgärder handlar om att genomföra insatser för att initiera och stödja arbetet och att följa upp effekterna av det regionala arbetet med klimatanpassning. För det senare föreslås även mätdata och indikatorer.

Remissammanställningen

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden och Stockholms Stadshus AB för vidareremittering till Stockholm Vatten och Avfall AB. Exploateringskontoret, miljöförvaltningen samt trafikkontoret har inkommit med kontorsyttranden som svar på remissen.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 12 december 2023 har i huvudsak följande lydelse.

I Stockholms stads *Miljöprogram 2020-2023* anges stadens övergripande mål för klimatanpassning. Av kommunfullmäktiges budget för 2023 följer vidare att stadens *Handlingsplan för klimatanpassning* ska genomföras och att nämnder och bolag ska samarbeta och samordna sitt arbete.

Stadsledningskontoret anser att nu remitterat förslag till handlingsplan är en bra utgångspunkt för det fortsatta arbetet med klimatanpassning på regional nivå. Handlingsplanen är välskriven och har en genomarbetad och tydlig struktur.

Stadsledningskontoret delar i allt väsentligt de synpunkter som framförts av stadens övriga remissinstanser men vill framföra följande mer specifika synpunkter.

Målet om stärkt samverkan, liksom de till målet hörande åtgärderna, är relevanta och nödvändiga. Stadsledningskontoret anser, liksom trafiknämnden, att dokumentet på ett tydligare sätt kan beskriva i vilka typer av frågor som regional samverkan behövs.

I *Kapitel 3* görs en genomgång av klimatanpassningens olika aktörer. Kommunernas roll beskrivs omfatta flera viktiga verksamheter som påverkas av att klimatet förändras - såsom fysisk planering och infrastruktur för vatten, räddningstjänst, vård- och omsorg, samt skolor och barnomsorg. Stadsledningskontoret instämmer i denna beskrivning. Det är dock en stor skillnad i att ha ansvar för att exempelvis kunna bedriva skolverksamhet, trots olika typer av oönskade händelser inklusive extremväder, och att genom fysiska åtgärder bygga bort risker. Att skydda fastigheter från skador inklusive sådana som kan uppstå till följd av extrem väderlek är ett fastighetsägaransvar. Det finns, trots detta, en stor förväntan på kommunen, både från nationellt håll och från privata aktörer, att det är kommunen som ska genomföra och förvalta nödvändiga klimatanpassningsåtgärder inom sitt geografiska område, vilket med dagens förutsättningar framförallt är möjligt där kommunen agerar just i egenskap av fastighetsägare.

Stadsledningskontoret anser mot bakgrund av detta att kommunernas systematiska arbete med klimatanpassning i *Kapitel 6* även behöver innefatta analyser gällande skyldigheter, möjligheter och rådighet att genomföra åtgärder. Stadsledningskontoret anser att länsstyrelsen i sin stödande roll till kommunerna även skulle kunna bygga och tillhandahålla kompetens gällande generella juridiska förutsättningar för klimatanpassning. Det vore även värdefullt med vägledning i hur en metodik för avvägningar gällande nytta kontra risker kan utformas.

En detalj i sammanhanget är att under *Åtgärd 5* om systematiskt klimatanpassningsarbete framförs att det är viktigt att arbetet förankras politiskt. Stadsledningskontorets uppfattning är att under rådande förutsättningar behöver frågan om en kommun ska bedriva ett systematiskt klimatanpassningsarbete inte bara förankras utan snarare följa av uttryckliga beslut i kommunfullmäktige eller i vart fall gå att härleda från sådana.

Åtgärd 9 i handlingsplanen handlar om länsstyrelsens ordinarie verksamhet och åtgärder för att integrera och implementera ett klimatanpassningsperspektiv i detta. De olika specifika åtgärderna på avdelningsnivå ger en god bild av hur arbetet kan

bedrivs. Stadsledningskontoret anser att arbetet utifrån förordningen om översvänningsrisker och de riskhanteringsplaner, som länsstyrelsen ansvarar för att upprätta, med fördel skulle kunna ges ett tydligare utrymme hos övrig ordinarie verksamhet. Riskhanteringsplanerna skulle med detta synsätt tydligare kunna innehålla åtgärder för hur länsstyrelsen inom ramen för befintliga uppdrag, såsom tillsynsmyndighet för miljöverksamheter, kommunala planer eller kulturmiljö, även tar hänsyn till översvänningsrisker.

Stadsledningskontoret anser likt stadsbyggnadsnämnden att i *Åtgärd 9* saknas förslag gällande insatser för fortsatt framdrift i frågan om Mälarenregionens utveckling på lång sikt kopplat till stigande havsnivåer.

Enligt förslaget ska *Avdelningen för rättsliga frågor* bland annat: Skapa samsyn kring acceptansnivåer av risker till följd av ett klimat i förändring. Stadsledningskontoret anser att det kan förtydligas vilka som samsyn ska skapas med om det handlar om länsstyrelsens avdelningar internt eller gentemot kommuner och andra statliga myndigheter.

Hos *Avdelning för samhällsskydd och beredskap* föreslås flera bra åtgärder. En åtgärd handlar om att verka för att kommuner beaktar höga temperaturer i en särskild beredskapsplan. Stadsledningskontoret vill, som ansvarig för stadens strategiska risk- och sårbarhetsarbete, påpeka att begreppet beredskapsplaner riskerar att leda lite snett. Staden anammar ett verksamhetsperspektiv i sitt riskarbete, vilket innebär att verksamheten fokuserar på kontinuitetshantering av samhällsviktig verksamhet oavsett risk. Staden tar således inte fram specifika planer för varje riskscenario, utan beredskapsplaner tas fram där verksamheten bedömer att det finns behov av detta.

Åtgärd 10 tar sikte på hur arbetet och utvecklingen ska följas upp. Detta föreslås ske dels genom att ansvariga rapporterar på åtgärderna och dels genom att följa ett antal olika indikatorer. Stadsledningskontoret kan inte se att förslaget innehåller information om hur uppföljningen gentemot kommunerna ska genomföras rent praktiskt, men vill framhålla vikten av ett lättarbetat format, gärna som enkät med möjlighet att komplettera med fritextsvar. Avseende rapporteringen för indikatorerna anges att dessa har valts bland annat utifrån tillgängliga data. Stadsledningskontoret saknar en beskrivning över kommunernas roll i detta. Om kommunernas medverkan behövs för att rapportera på indikatorer behöver detta tydliggöras.

Avseende föreslagna indikatorer anser stadsledningskontoret att förslaget har en ambitiös ansats och att kunna mäta utvecklingen är eftersträvänsvärt. Stadsledningskontoret vill framföra följande synpunkter på föreslagna indikatorer.

1.1 Antal detaljplaner som överprövas eller upphävs av länsstyrelse med hänvisning till risk för översvämning. Kontoret delar exploateringsnämndens undran hur planering för anpassning av ny bebyggelse ska mätas. Indikatorn bör formuleras annorlunda om det är en minskning av sådana detaljplaner som eftersträvas. Utfallet blir även beroende av hur många planer som granskas.

2.1 Andel kommuner med minst en källaröversvämning inom verksamhetsområde per 1 000 serviser. Stadsledningskontoret ställer sig tveksam till att indikatorn ger ett rättvisande mått på översvämmad bebyggelse kopplat till ett förändrat klimat. Möjligen säger det något om VA-nätets skick och funktion.

3.1 Andel kommuner med beslutad beredskapsplan för höga temperaturer som inkluderar rutiner om att larva boenden som bedrivs i egen regi vid prognos om höga temperaturer i olika boendeformer. Stadsledningskontoret befarar att indikatorn inte kommer att ge en fullständig bild över i vilken utsträckning kommunerna arbetar riskminimerande eller kontinuitetshöjande. Som framförts ovan har staden inte stadsövergripande beredskapsplaner kopplat till specifika risker. På stadsövergripande nivå finns en krisledningsplan som beskriver hur samtliga extraordinära händelser hanteras. På nämnd och bolagsnivå kan specifika beredskapsplaner kopplat till processer, noder eller leveranser tas fram om det behövs. Gällande värmebölja har stadens berörda nämnder tagit fram och implementerat verksamhetsrutiner som bygger på regionens checklistor.

8.1 Hur stor del av befolkningen som bor inom 1 kilometer från nationalparker, naturreservat eller naturvårdsområden. Indikatorn uppges vara ett mått på hur välintegrerade de gröna strukturerna är i samhället och motiveras med att sådana ger svalka, innebär skydd mot översvämning och skyddar biologisk mångfald i ett förändrat klimat. Stadsledningskontoret ställer sig lite frågande till på vilket sätt detta ger ett mått på svalka eftersom den oskyddade naturen, vattenområden och lummiga parker också har en avkylande effekt.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen anser remissen besvarad i enlighet med vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Exploateringskontoret

Exploateringskontorets tjänsteutlåtande daterat den 14 november 2023 har i huvudsak följande lydelse.

Gällande frågeställningarna från remissmissivet så anser exploateringskontoret att det är lämpliga mål och åtgärder på regional nivå.

Exploateringskontoret ställer sig positivt till Länsstyrelsens fokus på att stärka samverkan inom länet och att utveckla arbetet med mellankommunala samverkan genom stärkt ledarskap och arbetsprocess. Kontoret tycker speciellt att arbetet som föreslås för avdelningen av rättsliga frågor är intressant och välkommet då det är svårt att bedöma risker och acceptansnivåer i detaljplaner idag. Exploateringskontoret tycker även att arbetet som avdelningen för samhällsbyggnad ska utföra kopplat till riktad planeringsrådgivning till kommuner inom ramen för tidig planeringsdialog är positivt då kommunerna vill ha en tidig dialog med Länsstyrelsen för att få stöd i bedömning av risker. Några synpunkter kopplade till specifika avsnitt redovisas nedan:

4.1.2 översvämning som hotar samhällen, infrastruktur och företag

Exploateringskontoret saknar kopplingen att det inte är en generell ökning av nederbörden som orsakar översvämningsproblem utan det är mer intensiva regn under begränsad tid i kombination med förtätning och mer hårdgjorda ytor som är problematisk.

5.1.3 Skyfall och risker i befintlig bebyggelse

Risken för skador till följd av skyfall är redan idag stor. Det vore bra att belysa att risken finns idag men ökar med klimatförändringen och att delar av befintlig bebyggelse inte är anpassad till dagens översvämningsrisk.

Åtgärd 8: Delta i mellankommunal samverkan

Exploateringskontoret undrar vad som menas med mellankommunala projekt och efterfrågar exempel på detta. Vidare önskar kontoret ett förtydligande av vem som ansvarar för uppföljningen. Är hänvisningen till en annan åtgärd felaktig? Ska det inte vara kapitel 6.1 åtgärd I eller 2?

Åtgärd 10: Följa upp effekterna av det regionala arbetet med klimatanpassning

Exploateringskontoret förstår inte hur indikator 1.1 Planering för anpassning av ny bebyggelse mäts genom antal detaljplaner som överprövas eller upphävs av länsstyrelse (11 kap 10 §punkt 5 PBL) med hänvisning till risk för översvämnning visar graden av klimatanpassning och översvämnings säkerhet. Syftet med indikator 1.1 behöver förtydligas. Indikatorn bör formuleras annorlunda om en minskning av detaljplaner som överprövas eller upphävs är målet med indikatorn. Utfallet blir även beroende av hur många planer som granskas.

Miljöförvaltningen

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 1 december 2023 har i huvudsak följande lydelse.

Mål och effektmål

Rapporten följer en tydlig struktur med tre effektmål och åtgärder kopplade till dessa mål (där det tredje effektmålet främst berör länsstyrelsens eget arbete med klimatanpassning). Nämnden ställer sig mycket positiv till att kvantitativa mätindikatorer specificeras under varje åtgärdsuppföljning. Det ger förutsättningar för att analysera tidstrender i klimatarbetet.

Effektmål 1: Det finns en stark regional samverkan i länets klimatanpassningsarbete

Nämnden anser att Region Stockholm bör involveras mer i det regionala klimatanpassningsarbetet. Kollektivtrafik och sjukvård är samhällsviktiga verksamheter som kommunen inte har någon rådighet över men som är viktiga för kommunen vid extrema väderhändelser. Länsstyrelsen har en viktig samordningsroll mellan Regionen och kommunerna. Regionens roll bör således förtydligas i handlingsplanen.

Nämnden ser positivt på att länsstyrelsen planerar att utveckla sin roll som facilitator för mellankommunalt och regionalt samarbete, något som många kommuner i länet eftersöker.

Effektmål 2: Kommunerna i länet arbetar systematiskt med klimatanpassning

Nämnden ser positivt på hänvisningarna till SMHI:s genomarbetade processtöd ”Lathund för klimatanpassning”, i och med att den är särskilt framtagen för kommunala utmaningar.

Effektmål 3: Länsstyrelsen arbetar proaktivt för ett långsiktigt hållbart och robust län

Utöver länsstyrelsens utpekade roll att följa upp effekterna av det regionala arbetet med klimatanpassning ser nämnden ett behov av att tydliggöra länsstyrelsens roll i att sprida goda exempel. Stöd och samordning är önskvärt gällande utbyte av erfarenheter av väl fungerande lösningar, t ex genom ”typologier” för att möta behoven av i stadsutvecklingsprocesser och konkret verksamhetsanpassning vid extrema väderhändelser, där förebyggande anpassningsåtgärder i den fysiska miljön inte ännu hunnit genomföras.

Prioriterade utmaningar för Stockholms län

Nämnden ser mycket positivt på kopplingen till den nationella strategin för klimatanpassning och dess sju utmaningar samt ställer sig bakom den regionala handlingsplanens prioritering av tre utmaningar: översvämning, höga temperaturer samt biologiska och ekologiska effekter.

När det gäller översvämningsrisken kopplad till den stigande havsnivåns påverkan på Mälaren är det bra att länsstyrelserna föreslår att det tillsätts en utredning om Mälarenregionens framtid. Det behöver på sikt troligen skapas en liknande organisation som idag finns för Göta älv där staten tar ansvar för finansieringen av kostsamma åtgärder som blir nödvändiga på lång sikt (>100 år).

Frågan om oklarheter i gällande lagstiftning är fortsatt viktig då det påverkar åtgärdsarbetet. Ett exempel utgörs av den nuvarande VA-lagstiftningen där VA-huvudmannen enligt rättspraxis är förhindrad att använda VA-avgiften för sådana åtgärder som minskar översvämningsriskerna från regn som är större än 10-årsregn. Det finns även oklarheter i kommunens ansvar att åtgärda översvämningsrisker på grund av den s.k. likställighetsprincipen, som innebär att kommunen inte får genomföra åtgärder som endast gynnar vissa enskilda fastighetsägare.

I en juridisk analys gjord i det Vinnovafinansierade utvecklingsprojektet ”Multifunktionell klimatanpassning i samverkan” har en rad utmaningar kopplade till klimatanpassningsarbetet identifierats. Några av de mest uttalade juridiska utmaningarna berör ansvarsfördelning och brister i regelverk:

- Ansvarsfördelningen är komplex och delvis oklar

- Många aktörer delar på ansvaret varför det kan vara svårt att definiera vems ansvaret är. Samtidigt krävs en tydlig ansvarsfördelning för att säkerställa att åtgärder vidtas. Denna otydlighet skapar utmaningar för möjligheterna till ett effektivt åtgärdsarbete.

- Det finns få specifika bestämmelser i lagstiftningen som främjar klimatanpassning, men många regler inom olika områden som indirekt påverkar frågan. Det gör det svårt för aktörer att navigera bland reglerna. Det skapar svårigheter att bedöma vad som krävs för klimatanpassning och hur den bör genomföras.

Länsstyrelsen har inom ramen sitt samordningsuppdrag en viktig roll i att regionalt och nationellt driva på för förtydligad lagstiftning samt för förtydliganden rörande ansvarsfrågor.

Åtgärder för klimatanpassning

Nämnden ser mycket positivt på att länsstyrelsen planerar att följa upp åtgärderna med hjälp av indikatorer på länsnivå. Kommunerna kan sammanställa och bidra med data på kommunnivå i den mån det finns tillgängliga data. Tydliga indikatorer kan driva på det konkreta arbetet. Förvaltningen delar även uppfattningen att ”Lathund för klimatanpassning”, som riktas till kommunerna (under åtgärd 5), kan stärka kommunernas arbete.

Uppföljning av arbetet för klimatanpassning

Det är fortsatt viktigt att länsstyrelsen arbetar med att bygga upp en regional miljöövervakning av klimatförändringar och dess effekter, baserat på SMHI:s nationella klimatindikatorer. Som helhet är de föreslagna uppföljningarna rimliga och relevanta.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 9 november 2023 följande.

Stadsbyggnadsnämnden beslutar att överlämna kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Reservation av Jonas Naddebo (C) och Björn Ljung (L), se Reservationer m.m.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 24 oktober 2023 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsbyggnadskontoret anser att förslaget till handlingsplan är en bra utgångspunkt för det fortsatta arbetet med klimatanpassning på regional nivå. Kontoret delar länsstyrelsens uppfattning att den regionala samverkan i länets klimatanpassningsarbete behöver stärkas. Det är positivt att länsstyrelsen, i frågor som rör klimatanpassning av mellankommunala frågor eller gemensamma tematiska

frågor, avser att stärka sin roll för att utveckla samverkan mellan såväl kommuner som andra aktörer.

Det är positivt att framtagandet av en regional risk- och sårbarhetsanalys lyfts fram som en del i att utveckla länsstyrelsens arbete med samhällsskydd och beredskap. Gällande stigande havsnivå saknar kontoret förslag till insatser för fortsatt framdrift i frågan om Mälardalens utveckling på lång sikt.

Förslagen om åtgärder och metoder för att etablera ett systematiskt klimatanpassningsarbete ger bra vägledning för kommuner som ännu inte påbörjat detta.

Förslag till parametrar och indikatorer ger goda förutsättningar för långsiktig uppföljning av den regionala utvecklingen. Kontoret föreslår att indikatorn som syftar till att mäta tillgång och närhet till svala utomhusmiljöer utgår från krontäckningsgrad (istället för närhet till grönområde) då det finns ett tydligt samband mellan krontäckning och en grönytas kapacitet att ge svalka vid höga temperaturer.

Trafikkontoret

Trafikkontorets tjänsteutlåtande daterat den 21 november 2023 har i huvudsak följande lydelse.

Trafikkontoret uppskattar att Länsstyrelsen har tagit fram en klimathandlingsplan för att stärka länets förmåga att hantera klimatförändringens effekter. Kontoret arbetar aktivt med frågorna och har stadens uppdrag att samordna arbetet med skyfall vilket innebär att kontoret har en viktig roll som samarbetspartner till Länsstyrelsen, andra kommuner och aktörer i länet. Handlingsplanens innehåll ligger till stora delar i linje med kontorets ambitioner och arbete och förslagen kommer sannolikt att vara till hjälp för kontorets arbete framöver.

Trafikkontoret förvaltar en stor del av stadens allmänna platsmark och ansvarar för att vatten avleds kontrollerat från dessa ytor för omhändertagande i den allmänna va-anläggningen eller andra lösningar. För större regn och skyfall är ansvarsfördelningen mellan olika aktörer mer otydlig och handlingsplanen skulle kunna lyfta ansvarsfrågan eftersom denna aspekt inte behandlas i handlingsplanen. Ansvarsfördelning mellan olika aktörer är avgörande för ett fungerande arbete kring klimatanpassning. Vidare anser kontoret anser att handlingsplanen, i stort, fångar de viktigaste riskerna och sårbarheterna och processerna men att planen skulle kunna vara mer konkret vad gäller effekter, syften och förväntade resultat för de olika förslagen och hur de bidrar till att nå målen.

Synpunkter på effektmål och åtgärdsförslag

Effektmål 1

Faktiska resultat för vad detta effektmål ska bidra med saknas. Det skulle kunna konkretiseras med konkreta exempel vad effekterna av samordningen som föreslås

förväntas bli. Länsstyrelsen skulle kunna ta fram en egen handlingsplan för gränsöverskridande klimatanpassningsåtgärder som påverkar samhällsviktiga funktioner, där man fastslår vilken funktion man ska ha och vilka klimatrisker som man lämpligen kan utreda mer analytiskt. Fokus bör vara på sådana risker som ingen annan aktör sannolikt kommer att utreda och som därför riskerar att missas i klimatriskarbetet.

Ett exempel kan vara:

Regionen har ansvar för sjukvården, men inte framkomlighet till sjukhus. Framkomligheten till sjukhus är en faktor som flera kommuner är ansvariga för, men ingen kan garantera, eftersom framkomligheten beror på situationen i flera kommuner. Samtidigt har trafikverket en roll i detta också. Det är svårt att se att en kommun, regionen eller trafikverket kommer utreda riskerna associerade med dessa gräns- och organisationsöverskridande klimatrisker. Detta kan Länsstyrelsen identifiera som en klimatrisk och analysera hur den kan hanteras.

Länsstyrelsen kan även skapa arbetsgrupper där flera kommuner och myndigheter ingår, för att arbeta vidare med hur gränsöverskridande risker ska hanteras. Då kan man komma med konkreta förslag på problemställningar och risker som man ser i länet och försöka agera på dessa genom att starta särskilda samverkansgrupper.

Bedömningskriterier för effektmålet är otydliga och kan förtydligas genom tydliga mål för aktiviteter som man kan följa upp. Ett mål kan då tex vara att handlingsplan enligt ovan har tagits fram.

Effektmål 2

Effektmål 2 innehåller förslag på åtgärder som riktar sig till kommuner. För åtgärd 5 Arbeta systematiskt med klimatanpassning är det otydligt hur man ska mäta i vilket steg kommunen befinner sig, eller om det är hur många steg kommunen tagit som är det intressanta. Det bör vara mest intressant att mäta hur många steg kommunerna klarat av. I åtgärd 6-7 som handlar om att ta fram och genomföra en handlingsplan för att hantera effekterna av klimatförändringarna har Staden redan tagit fram en handlingsplan för klimatanpassning som implementeras fortlöpande. Information, handlingsplan och skyfallskarteringar mm är tillgängliga på webben.

Effektmål 3

Effektmål 3 innehåller generellt bra förslag på aktiviteter, insatser och åtgärder som riktar sig till Länsstyrelsens eget interna arbete och myndighetsutövning inom olika avdelningar. Trafikkontoret ser att dessa delar är viktiga och relevanta men också att flera av dessa är uppdrag som Länsstyrelsen redan har i sitt uppdrag och delar som följer av lagstiftning. Trafikkontoret anser att det är bra att dessa finns med i handlingsplanen.

Indikatorer

De indikatorer som föreslås är till stora delar hämtade från andra organisationer, främst SMHI:s rapport om "Förslag på system för uppföljning och utvärdering av det nationella arbetet med klimatanpassning". Indikatorerna anges vara ett arbete under utveckling och trafikkontoret ser att dessa indikatorer är användbara för att ge en övergripande bild över hur utvecklingen mot ett klimatanpassat samhälle och anpassning till klimatrisker går. Indikatorerna kan dock förtydligas och utvecklas för att ge en ännu bättre bild av den regionala utvecklingen inom klimatanpassningsarbetet.

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB har underremitterat remissen till Stockholm Vatten och Avfall AB. Koncernledningen har inget att tillägga utan ställer sig bakom dotterbolagets synpunkter som framförs i Stockholm Vatten och Avfall AB:s remissvar.

Underremiss

Stockholm Vatten och Avfall AB:s yttrande daterat den 24 oktober 2023 har i huvudsak följande lydelse.

Länsstyrelsen önskar särskilt få synpunkter på nedan punkter. Stockholm Vatten och Avfalls synpunkter redovisas under respektive punkt.

Mål och effektmål: Är de mål och effektmål som föreslås rimliga och relevanta? Beskriv gärna er syn på respektive effektmål.

Synpunkt Stockholm Vatten och Avfall:

Stockholm Vatten och Avfall anser att effektmålen är viktiga och bra.

Avseende Effektmål 1: Det finns en stark regional samverkan i länets klimatanpassningsarbete.

Bolagets bedömning är att samverkan både inom Stockholms stad och externt är av stor vikt för att öka kunskapen och för att i så stor utsträckning som möjligt skapa synergier och en gemensam inriktning. Stockholms stad innefattar många olika verksamheter vars valda klimatanpassningsåtgärder delvis får konsekvenser för andra verksamheter inom staden.

Avseende Effektmål 2: Kommunerna i länet arbetar systematiskt med Klimatanpassning

Bolagets bedömning är att systematik på rätt nivå är av stor vikt för att skapa effektivitet samt åtgärder i god tid. Bolagets anser att systematik är en förutsättning och av stor vikt för ett effektivt arbete. Det är dock avgörande att Stockholms stad har en tydlig struktur och rimliga krav och tidshorisont för arbetet i det fall det systematiska klimatanpassningsarbetet ska ske på bolags- eller förvaltningsnivå. Erfarenheter från införande av civil beredskap och krigsorganisation visar tydligt att

det initialt krävs stora arbetsinsatser av flera delar av verksamheten men att det även fortsatt innebär merarbete för verksamheten.

Prioriterade utmaningar för Stockholms län: Utmaningarna utgår från den nationella strategin för klimatanpassning (prop. 2017118: 163). Är de utmaningar, inklusive exempel på tematiska och sakområden, som länsstyrelsen identifierat som särskilt viktiga för länet relevanta och riktiga? Saknas något?

Synpunkt Stockholm Vatten och Avfall:

Stockholm Vatten och Avfall anser att handlingsplanen generellt bör utvidgas avseende beskrivningen av klimäförändringars påverkan på dricksvattenförsörjningen. Mildare vintrar påverkar språngskikt och vattentemperatur vilket får konsekvenser för dricksvattenförsörjningen genom att höga temperaturer sommertid kräver längre ledningar till andra delar av sjöarna eller andra vattentäkter på sikt. Vintertid ställs vattenförsörjningen inför nya väderfenomen med så kallad slush som sätter igen ledningar.

Även översvämningar påverkar dricksvattenförsörjningen genom risken för spridning av föroreningar som hotar vattenförekomster och således dricksvatten och vattenförsörjning. Ökad risk för näringsläckage från marker påverkar även detta vattenkvaliteten negativt ur ett vattenförsörjningsperspektiv.

Vid till exempel värmebölja och torka ökar vattenkonsumtionen vilket inte bara ger utmaningar för enskilda brunnar i kustnära områden utan även för dricksvattenproduktionen i länet. Dels genom att delar av reservvattenförsörjningen baseras på grundvatten varpå redundans och beredskapsförmågan minskar i länet gällande dricksvattenförsörjningen, dels kopplat till den fysiska planeringen där en högre konsumtion behöver mötas antingen genom att dricksvattenförsörjningen behöver få plats och utrymme i den fysiska planeringen. Vid torka ökar även belastningen på vattenförsörjningen och i förlängningen kan även dricksvatten eller vattenförekomster som används för produktion av dricksvatten komma att behöva användas för bevattning och i lantbruk.

Skogsbränder kan förutom att det påverkar djurliv och hälsa även påverka vattenkvaliteten i närliggande vattenförekomster dels genom frigöring av hälsofarliga ämnen men även genom lukt och smak vilket i sin tur hotar vattenförsörjningen.

I handlingsplanen beskrivs att vattenförsörjningen kommer att påverkas kännbart av klimäförändringarna fram till år 2100, såväl den allmänna vattenförsörjningen som den enskilda. För den allmänna vattenförsörjningen via Mälaren är negativ påverkan på vattenkvalitet och effekterna av framtida stigande havsnivåer de mest uppenbara riskerna. Algblomning, brunifiering och kvalitetsvariationer kan påverka vattenkvaliteten vilket kommer att kräva förändringar i reningsprocesser hos vattenverken.

I analysen av de största riskerna för Mälaren anser Stockholm Vatten och Avfall att en stigande vattentemperatur i Mälaren även bör beskrivas som en av de största riskerna kopplat till vattenförsörjningen, kanske den största.

Stockholm Vatten och Avfall anser att påverkan på dricksvattendistributionen inte nämns tydligt i rapporten. Det bör därför kompletteras om påverkan på ledningsnätet under avsnitt 4. 1. 4 Brister i vattenförsörjning för enskilda, jordbruk och industri. Förslagsvis kan text från Svenskt Vattens rapport Dricksvattenförsörjning i förändrat klimat (Meddelande M135, 2007) användas:

Distributionssystemet kan utsättas för större påfrestningar. Inom vissa områden ökar till exempel ras- och skredrisker på vattenledningsnätet.

En ökad beredskap att hantera störningar på grund av extremväder eller andra effekter av klimatförändringar som kan påverka både vattentäkter, vattenverk eller distributionsanläggningar.

Beroendet av el för att säkerställa VA-verksamheten behöver också tydliggöras i handlingsplanen. Detta då vattenförsörjningen är beroende av el. Översvämningar, jordrörelser, höga temperaturer etcetera som slår ut elsystemet kommer därmed även att slå ut VA-systemet.

Stockholm Vatten och Avfall ser även risk med lera för bolagets anläggningar. Bedömningar behöver göras av risken för kvickleraförekomster vid bland annat nybyggnationer. Risk finns för sättningar i områden med lera eller organiska jordar vid sjunkande grundvattennivåer med rörbrott eller läckor som följd i ledningsnätet.

Vikten av att arbeta med både små och stora konkreta åtgärder, såsom LOD (Lokalt Omhändertagande av Dagvatten) och fördröjning av vatten för att minimera risken för negativ påverkan på recipienten, exempelvis Mälaren, skulle också kunna betonas mer i texten. Av särskild vikt är detta för att dricksvattenverken ska kunna fungera optimalt även vid ett förändrat klimat.

Åtgärder för klimatanpassning: Är de åtgärder som föreslås rimliga och relevanta? Saknas något?

Synpunkt Stockholm Vatten och Avfall: Beträffande val av insats; Det är stor betoning på samverkan i handlingsplanen. Hela effektmål 1 handlar om samverkan. Det är en bra och viktig del i att komma framåt. Dock handlar många av de insatser som behöver göras med avseende på skyfall och översvämning om väldigt stora och kostsamma insatser. Så länge det finns osäkerheter i behovet av åtgärd är det väldigt svårt både för kommun och verksamhetsutövare att prioritera dessa stora insatser ordentligt. Risken finns men konsekvensen inte alltid kostnadssatt och det finns inga färdiga ekonomiska modeller (kostnadsnytta för åtgärder). Ibland är det även oklara gränsdragningar avseende säkerheten för liv och hälsa.

Då det är stora arbeten och beslut för att hitta skyddsnivåer och att prioritera platser, samt dessutom upp till respektive kommun att avgöra hur mycket som bör göras, så kan det försvåra samarbeten över kommungränser.

Ekonomiska verktyg för att hitta rimliga nivåer av insatser vore bra att regionalt arbeta fram, alternativt arbeta för att det görs nationellt. De verktygen skulle kunna fungera vägledande och underlätta kommunal samverkan. Den som bekostar insatserna, respektive kommun, måste dock avgöra insatsnivån samtidigt som bedömning behöver göras avseende vilka konsekvenser det kan få för andra verksamhetsutövare.

Beträffande principer för hur fördelningsmodeller kan se ut; Störst utmaningar blir det i de fall flera parter bidrar till ett problemområde samtidigt som det enbart är en eller några parter som påverkas, exempelvis de kommuner som ligger nedströms ett överbelastat vattendrag. Samverkan är en viktig del, men det vore bra att ha principer med ekonomiska modeller att utgå ifrån för att närma sig en norm om hur man ska eller bör hjälpas åt. Samma sak gäller för skyfallssäkrande åtgärder där flera kommuner är inblandade i tillrinningen.

En annan utmaning rör de fall där det finns behov av samfinansiering av åtgärder av regionalt intresse. Även för detta kan samfinansieringsmodeller behövas.

Beträffande behov av samordning av akuta insatser; Medel, exempelvis så konkret som pumpar och vallar, bör handlas in och finnas till hands på en regional nivå.

Beträffande nationella intressen; För nationella intressen bör det finnas statliga medel tillsatta för skydd av dessa.

Åtgärder för klimatanpassning: Anser ni att det systematiska arbetet med klimatanpassning enligt åtgärd 5 kan stärka kommunens arbete inom andra områden såsom krisberedskap, fysisk planering samt regional utveckling?

Synpunkt Stockholm Vatten och Avfall:

Bolagets bedömning är att systematik är en förutsättning och av stor vikt för ett effektivt arbete. Det är dock avgörande att Stockholms stad har en tydlig struktur och rimliga krav och tidshorisont för arbetet i det fall det systematiska klimatanpassningsarbetet ska ske på bolags- eller förvaltningsnivå. Erfarenheter från införande av civil beredskap och krigsorganisation visar tydligt att det initialt krävs stora arbetsinsatser av flera delar av verksamheten men att det även fortsatt innebär merarbete för verksamheten.

Uppföljning av arbetet för klimatanpassning: Är den uppföljning som länsstyrelsen föreslår göra av dels respektive åtgärd, dels för länet som helhet rimliga och relevanta? Saknas något?

Synpunkt Stockholm Vatten och Avfall:

I avsnittet översvämning som hotar samhällen, infrastruktur och företag, bör indikatorerna även inkludera anläggningar, inte bara bebyggelse. Detta behövs för att säkerställa klimatanpassning av samhällsviktiga funktioner som exempelvis produktion och distribution av dricksvatten och rening av avloppsvatten.

Övriga synpunkter på remissunderlaget.

Synpunkt Stockholm Vatten och Avfall:

Bolagets bedömning att det är av stor vikt att alltid tydliggöra skillnaden mellan klimatanpassning det vill säga att hantera klimatförändringens effekter och klimatåtgärder som görs för att minska klimatförändringen.

Reservationer m.m.

Stadsbyggnadsnämnden

Reservation av Jonas Naddebo (C) och Björn Ljung (L)

Vice ordföranden Jonas Naddebo (C) och Björn Ljung (L) föreslår att stadsbyggnadsnämnden beslutar att bifalla kontorets förslag med följande tillägg:

Det är angeläget att Länsstyrelsens förslag till regional handlingsplan framhåller kommunernas bilaterala samarbeten. För Stockholms del är samarbeten med t ex Tyresö, Huddinge och Sollentuna viktiga för vattenvården i sjöar och vattendrag som delas av kommunerna. Detsamma gäller åtgärder för klimatanpassning som med fördel genomförs i mellankommunala samarbeten.